

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. *Komne nr. 39.*Fylke: *Slemmestad*

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: *Tinn*Emne: *Høytidsmat ved Familie-
fester*Bygdelag: *Vestfjordalen*Oppskr. av: *Olav O. Moiland*Gard: *Moiland*(adresse): *Moiland*G.nr. *115* Br.nr. *2.*

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

Ja.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

Gardbrukar f. 1877.

SVAR

A. Fødselen.

1. Det var gammel skikk og er endå i bruk på landsbygda i Tinn at skyldfolk og naboer kom med matsending til barselskona. - Den som var mest nærskyld kom først, og så de mere fjernboende. - Men ikke de minner kom med matsending når de var ugifte. - De kunne nok legge gaver i sølv eller andre bruksting til den nye verdensborger. -

2. Med sendingen kom de helst enkeltsvis, men de kunne nok vere forsendingskoner som skulle følges til barselskonen og så avtalte de på forhånd hva de skulle ha med seg. -

4. Sendingskonene ventet noen dager etter fødselen før de kom på besøk til barselskonen, om alt sto vel til. -

5. Med sending kom de bare en gang til barselsgarden der alle som vi vet gjekk med uto for barnet var døpt, og da kom de sammen at om tre ukers tid til barne-dåpen og barselsfest. -

6. Den vanlige sendingemat var graut

og sefsepling. Men det kunne nok vere lett-
saltet smør. - Skaten kunne variere noget et-
ter årstidene. - Var det graut de kom med
i den varme årstid bar de smørfeittet
smeltet i en bolle eller flaske, og grauten
bar de i sendingspand. - En plingensending
bar de i Borg, "Korv", på armen med Korvskel-
de over og Aafsettekkelsen på Korven til
stas. En feil sending med pling maatte et-
ter gammel tradisjon vere fern Past et
Past, fire stykk. - 20 ialt. -

7. Det var ikke sikkert her at de sendte flere
ganger mat til barselskonen. - De regnet
ikke med 1-2 og 3 ganger som andre steder
og i bybebyggede städer. -

8. Her i bygda sendte konene barsels-graut
en i rosemalte fjespand med salt salt
og håndtatt i.

Sendingskorgen var rosemåla, men tre-
knen av den er nu avlagt og steintøy kom-
met isteden. -

9. Skat i mindre porsjoner kalte de ikke
for barsels-graut eller sngemat. - De tok
med seg noe når de gikk på visitt slik det
nu er med kaker. -

10. Det var alltid kona selv som gikk med
sendings-maten til barselsgarden. Ikke dotter
eller tjenestefjenter måtte gå dit. - Det var
hun selv som måtte fare med helsing og høs-
te skrytet av den gode grauten. - "Aaja han
lyst no gjöra da den". - Da en kone før en
femti- eller ti år siden da hun kom med
sending og fikk god skryt for den. -

11. Skannen fulgte aldri med når konen bar
sending, om det var usømmelig eller ikke er

det ingen som vet nu. -

12. Sendingsofolket fikk Anstretning öl og brennevin og gjestemat og gav seg god tid.

Det var ingen forskjell om den nyfødte var gutt eller jente. - gjestvingen var den samme, med helsing og gode ønsker. -

13. Sendingstiden var te ca. fire uker, til den tid da barnet skulle døpes. - Og sendingokonnene for der i all loyndom og ofte kunne de spørre hinnanden om den og hinn hadde vært der med sending. -

14. Sendingsofolket fikk alltid Anstretning i barselsgården, men dette var aldri kalt barsöl. -

15. De gikk bare til gifte mødre med barselsgraut til de som hadde vært búi og bús.

16. Koker og bakerer satte seg ned på den gamle steden i bygdene skiftet skiftet slik at en ikke lenger er avhengig av sendingograut i de gamle spannd, men ber den i steinbøfater eller de nøyer seg med Baker og Konditorvarer og blomster. -

17. Når sendingo spannet eller sendingokorven leveres tilbake kunne de ofte finne sølvvinger til vesle-tulla som satte for møden.

Til den nyfødte kunne de ved sendingen finne sølvaker som gaver og da het det til namne-dåpen, når barnet var til, Kristnan. -

18-19. Når barnedåpen var over holdt en dåpskalas om kvelden, og alle skuldfoleka var med. -

20. Laps-selskaper heter barsels-turing eller å sure barsel. -

21. Det var 40 slags lag i gammel tid. -

Belag og Sendingslag. - Var gjestene forlyst om sendingslag tok de med seg med. - Var det belag. Kosta verken det hele. -

22-23. - Det var ingen særrett eller julett for de som bar barnet til dagen, eller for den som loyste leva. - De var de mest nærskylde. Skikken er den samme nå. -

Det var alltid leit i gammel tid å Roma inn i huset før barnet var Kristnet. - De mistet leva si eller hatten. - Og for å få det hadde de hatten eller leva av seg og hell den under armen inne i barselsgården med han falte om ærendet sitt. -

B. Fødselsdag:

24 De feiret ikke noen fødselsdag i eldre sider, ikke for barn og ikke for voksne. -

25. Nå er det skikken mange steder at de holder fødselsdag for voksne hvert år og på andre steder ved runde fall. - Men mange glemmer fødselsdagen og dreg seg innna i all stillhet. - Derimot holder det fødselsdag for barn nesten over alt. -

26. Somme blir bedt til de voksnes fødselsdagsfest som feires ved runde fall i alder, og somme ikke. - Andre går og vender på alde blir bedt, og hvis ikke kommer de ubudne som gjester, og ønsker til lykke med dagen som venn og kjening. -

27. Alle kommer med gaver til fødselsdagen budne og ubudne gjester. -

28. Det er ingen tradisjon om fødselsdag fra eldre sider med skikken i matret og framferd. -

29. Det blir nå servert bordskaper Pringle og alt det bedste i matbua til slike fester med lys over alt. -

C. Konfirmasjon.

30. I eldre tider var det bare Konfirmasjons-messen som ble overvært av de interesserte kyrledfolk til Konfirmanten. Det var ingen sammenkomst om kvelden eller messen. -

31. Konfirmasjonsrelat Papr Kom i bruk her etter forrige verdenskrig. -

32. Til Konfirmasjonsrelat Papr var en kyrledfolk og andre tilfeldige, men ikke lærere og prester. -

33. Gjæstene Kommer ikke med sendinger til et sânt lag - ikke med matvarer. -

34. Konfirmanten får gaver av alle som er budne til gjæstelaget. -

35. Til laget serveres god gjæstebuds-mat og søte og bløte kaker. En har ikke bestemte natter eller kaker til Katsen.

D. Bryllup.

36. Tradisjonen om festaröl er helt gått i glømske. - Ingen kan huske at de holdt gjæstebud i anledning forlovelser. -

37. I eldre tider var det i bruk å gjøre forlovelser kjent ved gilder. - Men nå greier det seg med en annonse i avisen. -

38. Når gjæstene Kom til bryllups-garden ved 10-11-tiden fikk de lefselking, dram og öl. Kjølmiddagen hadde de ferdig ved 4-5-6-tiden eller som reisen til Kirken var lang til. Samstundes med middagen Koka de gryngraut. "Pisinggryngraut" som de serverte ved 11-12-tiden om kvelden. - Var det endags gjæstebud holdt de på den natten og fikk lefselking-mat tidlig om morgnen. - Skulle det vere flere dagers bryllup var det sendings-

lag fra grannslag og styldfolk vidt om-
kring. - De kom med smør, lefsetking, og fløte
til graut som de koka i bryllups-garden.
Det kunne vere fjellfisk „aure“, og mangt
annet de hadde bruk for. - Hadde de orden
i laget skulle gjestene legge seg og hvile
ut på morgonsida. -

a. Skåltidene i brylluper var de same som
til hverdags bruk, med med „bisik“, „dogurd“
„ondån“ og „nottvereri“, [etteren nemnes med
Lyrik l.]

b. Til bisik var det lefsetking eller rug-
kaker. - Til dogurd var det røme-graut. -
Til ondån kjøtmat eller fisk fra fjell-
vatna. - Kveldsmaten var ofte serint på
kvelden. - Attåt alle måla hadde de sunn-
brøt, flatbrød. -

c. Det har ikkje vort opp noen tradi-
sjon om matretter ved familiefestene. -
Stenfeit graut var vanlig mat til fornem-
me gjester. -

d. De skiftet på maten så godt de kunne
og restene vart nytta. -

En kjøkemesster song ein gong da gjest-
ene hadde sett seg til bordet. - „Dår disik
og duis er alt beret. - Store bein og lite
kjøt. - De må forsyne di kan så de goe
spae. - De so lite så kjøöste.“

Det var skalrefest dagen etter laget, der
alle hjelpene var med. -

39. Sendingslag var det nesten glemt med
i 1890 ara. -

En klinge sending skulle vere 5 koster
kast er fire styk, lik 20 lefsetkinger fullt
smurt med smør. En smørplant til

7
sending var om lag Sri Kg. K&sendings-
spann det om lag 6 l. som var fuldt med
graut og hadde det 10 l.

40. I Lore lag hadde de nok i eldre tid fat-
te smørbaljer på langbordet og smørplan-
ker på "Stellefat". Også gammelost og annen
Kvost var sett på stellefat på bordet. -

I midten av stellefattet var en pinne som
A& opp i ost eller smør, for å holde den
på plass. - Det var ingen pynt med blomster
eller grønt i den tid. -

41. Det er ikke kjent at bemanden samlet
inn kjøtt eller andre matvarer, når han ba
til bryllups. - Han måtte være ute å be 40
dager foreåt. -

42. Det er ingen nevnte navn opbevart
på sendingen, om hva den kaltes her
i bygdene. Sten Rønen som hadde
med maten å gjøre kaltes "Reitjerring".
Reie eller reia var en avgifts-plikt
av matvarer til presten. - "Presterieid"
Kornreie om våren, og smørreie om
høsten. -

43. Sendingen var nok sent til bryllups-
garden på forhånd, men neppe av sjølv-
folket, helst av tjenerne eller voksne barn.

44. Kjent er det ikke, at de hadde nogen fest
med frokostering når de kom med sendingen.

45. Dette kan jeg ikke svare på. Reitjeringe
var knipen med maten foreåt. Alt skul-
le nå rikelig til i bryllupslaget. -

46. Den som sto for maten var en Røne
med stor erfaring i matstell. Det var
denne Reitjeringa med sine hjelpere
som ordnet opp med heimsendinga av lan-

se saker. -

47. Det var slutt med de lange bryllupene i 1880 og nitti åra. -

48. De holder nå bryllup på hotel eller andre større lokaler. -

49. Somme reiser til byen for å vie og holder da et mindre selstykke etter på

50. Bryllups-gaver blir ikke sendt til de samme vier i byen. - Bryllups-gaver kom i stedet for sendingstøt. -

51. Det holder somme nu i senere tid bare ved runde tall, til minne om bryllupsdagen. - Gravøl. -

52. Bemannen var ute og ba inn granne-laget eller belaget 2 dager før gravølet. Alle fjernboende slekninger var bedt først. -

53. Gravølet varde en dag, men de mest nærskylde var samlet dagen etter. Skålsidene var de samme i alle lag

54. Serveringen var altsid ved langbordet, men det kunne også serveres lefsetelling og öl i hendene der de satte var siden knapp, og reisen lang. -

55. Det var ingen fordom om at det var noen sort mat som ikke burde nyttes ved begravelsesmiddager. -

56. All hovedmåltidet hode ikke der skilt navn. -

57. Likfølget fikk bevertning i hjemmet men middagen kunne nok holdes på annet sted. -

58. I 1890 åra var det slutt med sendinger i gravøl. Men før i tiden var nok

1819. Den samme som i bryllups-lag: -

59. Sending-maten var pakket i lindul-
er, med safs og frynser men ikke blomster.

60. Om noget Kalas på forhånd er ikke
kjent. -

61. En kjender ikke til om det var noen
forskjell på gift og ugift ved serverin-
gen i gravøl. -

62. Det er ikke kjent i folkeminne at de
holdt flere dagers gravøl. Men det kun-
ne kunne somme tider at de mest fjern-
boende slektninger heftet off et par
dager, for selstaps skyld. - Et gravøl,
leikferd, eller gravferd varte en dag
og utetter natten, da granner og nærbo-
ende reisde heim. -

63. Mange steder brygger de maltøl
til gravølslaget enda. - Men alkohol
forbruket er lite i gravøl i forhold
til andre sammenkomster i lag. -

64. Sending til gravøl har holdt seg
til ut i 1890 åra. Og hjemmebrygging
holder seg enda til gravøl og andre gjes-
tebud. -

65. Bevertningen ved begravelser er
nå som ved andre sammenkomster der
falte sit i lag. -

66. De bruker å ha dram til middagen
i gravøl som i andre lag. -

67. Det blir holdt begravelsesmiddag
på hotel når plansen i hjemmet er for
Arang.

68. Gjester som bur langtinna ber de ved
brev, men i grannelag brukte de bemann
til omlag 1920. -

69. Da det kom lofpalaver begynde
 en å avertere dødsfall i avisen om
 lag 1910. -

N. Nye fester. -

70. 17. mai. Om den dag har det ikke dannet seg noen Anordninger eller fordom om matrett til 17. mai-dagen. -

71. Skorsdagen er kjent av noen, men den er ukjent av mange, og et fatall feierer den.

72. Det kan vere noen som feierer farsdagen, og kan kan få et par strømpur i gavl. -

73. De sørger for å ha noen kaker til disse dagene. - Skorsdagen og farsdagen.

74. Det er bakeren på stedet som baker kringler til det brud på disse dager. - eller nykker enn får fra aviser, ukeblad og radio. -

75. Skors og farsdagen var kjent i bygdene fra aviser og ukeblad og radio. -

==#